

א. זיקת ארוסה עושה רק "ספק ארוסה", ולא ודאי ארוסה.

והראיה: דאי סלקא דעתך שהיא עושה "ודאי ארוסה" —

וכי מודים בית הלל שמוכרת ונותנת, וקיים?

והתנן: נפלו לה, לאשה שהתקדשה, נכסים משנתארסה —

בית שמאי אומרים: תמכור. זכאית היא למכור אותם, לפי שעדיין לא נישאת ואין לבעלה זכות בהם.

ובית הלל אומרים: לכתחילה לא תמכור.

אלו ואלו מודים, שאם מכרה ונתנה — קיים!

וכיון שבית הלל סוברים שארוסה לא תמכור לכתחילה, הרי אם זיקת אירוסין היתה עושה ודאי אירוסין, לא היו מודים בית הלל שיכולה היבמה למכור לכתחילה.

אלא, בהכרח, מכך שאמרו בית הלל ששומרת יבם מן האירוסין מוכרת לכתחילה, שמע מינה, שזיקת ארוסה עושה רק ספק ארוסה. ולכן היא יכולה למכור.

ב. זיקת נשואה עושה "ספק נשואה".

ונחלקו בית שמאי ובית הלל מה עדיף לעשות במצב כזה של ספק נישואין, שהנכסים עתה בספק, היות שבודאי נשואה, אם מכרה — הבעל מוציא מידי הלקוחות.

לדעת בית שמאי ידו של היבם כידה של היבמה, ואין לאחד מהם חזקה יותר מהשני, ולכן יחלוקו.

יבם שנפלו לה הנכסים מאביה בהיותה ארוסה, שבהיותה ארוסה תחת בעלה היא היתה יכולה למכור אותם [לכתחילה לבית שמאי, ובדיעבד מכרה קיים לבית הלל] —

הרי כשמת בעלה ולא נשאה, והיא נעשית שומרת יבם מן האירוסין, יכולה היא להמשיך ולמכור לכתחילה את נכסי בית אביה, כמו שהיתה עושה זאת לכתחילה בהיותה תחת בעלה, לפי בית שמאי.

ועושה זאת מכל שכן, שהרי עתה היא אינה אשתו ממש של היבם, אלא רק זקוקה לו, והיא "ספק ארוסה" לו.

ואילו בית הלל סוברים, שרק ארוסה ממש לא תמכור לכתחילה את נכסי בית אביה שבאו לה בהיותה ארוסה.

אבל שומרת יבם, שאינה אלא "ספק ארוסה", מודים הם לבית שמאי, שהיא רשאית למכור לכתחילה את הנכסים שנפלו לה בהיותה שומרת יבם מן האירוסין.

ובסיפא, שמדובר בה בנשואה שמת בעלה, ונפילת הנכסים מאביה היתה בעודה שומרת יבם מן הנשואין — וזיקת נשואה עושה "ספק נשואה".

לז-ב

והיות ונשואה שמכרה את הנכסים שנפלו לה, הבעל מוציא אותם מידי הלקוחות, כאן, שזיקת נשואה עושה ספק נשואה, הנכסים בספק.

ולפי בית שמאי, חלוקת הנכסים עדיפה.

ואילו לבית הלל, העמדת הנכסים בחזקתם, עדיפה.

ומוכיחה הגמרא את שיטת עולא:

ואילו בית הלל סוברים שאין ידו של היבם כידה של היבמה, לפי שלא נפלו הנכסים בהיותה נשואה לו, ולכן מעמידים אותה בחזקת האשה ויורשיה.

ומוכיחה הגמרא כדברי עולא, שזיקה עושה רק ספק נשואה.

דאי סלקא דעתך שזיקה עושה ודאי נשואה — וכי בית שמאי אומרים שיחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב?

והתנן: נפלו לה לאשה נכסים משנישאת — אלו ואלו מזדים, שאם מכרה ונתנה — שהבעל מוציא מיד הלקוחות!

ומוכח, שמשעת הנישואין נמצאים הנכסים בחזקת הבעל!

אלא, שמע מינה: זיקת נשואה עושה ספק נשואה. ולכן סוברים בית שמאי שיחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב

אמר ליה רבה לעולא: אם טעמם של בית שמאי הוא משום שהם סוברים שחלוקה עדיפה, תיקשי:

אדמפלגי, עד שנחלקו בית הלל ובית שמאי בגופה של קרקע, ולאחר מיתה של היבמה, אם חולקים בנכסים אם לאו —

לפלגו בחייה של היבמה, ולפירות, מי זכאי באכילת הפירות?

שלפי בית הלל הנכסים בחזקתה, ואין לו זכות אכילת פירות, ואילו לבית שמאי ידו כידה בנכסים, ומגיע לו הזכות לאכול מחצית הפירות.

ומכח קושיה זאת של רבה לעולא, מעמיד רבה את המשנה באופן שונה:

אלא, אמר רבה: אידי ואידי, בין שהיא קיימת ובין שמתה, מדובר דנפלה ליבום כשהיא נשואה.

וזיקת נשואה — עושה "ספק נשואה".

רישא — דאיהי קיימא, שהיא קיימת:

היה לה איהי, היא עצמה, ודאי מוחזקת בנכסיה, שהרי הקרן שלה הוא, ולכן "אלימא חזקה דילה" [רש"י].

ואילו אינהו, יורשי בעלה, היבם, הם ספק יורשים בנכסים, שהרי זיקת נישואין עושה רק ספק נישואין, ולא ודאי.

ואין ספק מוציא מידי ודאי מוחזק!

סיפא — דמתה, שהיא מתה,

הללו, יורשי האב, באין לירש, על הצד שזיקת היבמה ליבם אינה נחשבת כ"כנוסה" לו כאשר הנשואה לו.

והללו, יורשי הבעל, באין לירש, על הצד שהזיקה מחשיבה אותה ככנוסה לו, כאילו היתה אשתו הנשואה.

וכיון שיש כאן ספק מי הוא היורש, סוברים בית שמאי שאין כאן יורש שמוחזק בנכסים יותר מחבירו.

והוי ממון המוטל בספק, ויחלוקו יורשי האב עם יורשי הבעל.

ואילו בית הלל סוברים, שהיות ובחייה היו הנכסים בחזקתה, הרי מעתה נמצאים הנכסים בחזקת משפחתה של האשה.

וכיון שקרובי האשה הם קרובים שלה בודאי, וחזקת המשפחה של האשה בנכסים

היא ודאית, אין יורשי הבעל, שהם רק ספק יורשים [שהרי זיקת נשואין עושה רק ספק נישואין] יכולים להוציא מידי יורשי האב, היות ומעמידים את הנכסים בחזקתן, בידי משפחת האשה.

אבל בחיי היבמה, שאין כאן שאלה מי היורש, אלא אם יש לבעל זכות אכילת פירות בנכסי האשה, מודים בית שמאי לבית הלל שאין הבעל מוציא מחצית הפירות מיד האשה, לפי שהיא המוחזקת בנכסים בודאי, והוא הספק, הבא להוציא, ועליו להביא ראיה.

איתוביה אביי לרבה: וכי לבית שמאי אין ספק מוציא מידי ודאי, שכך הסברת, שאין היבם מוציא ממנה פירות בחייה, היות והוא ספק והיא ודאי מוחזקת.

והתנן במסכת בבא בתרא [קנז א]:

מי שנפל הבית עליו, ועל אביו.

או שנפל הבית עליו, ועל שאר מורישיו.

והיו עליו התחייבויות הן לכתובת אשה והן לתשלום בעל חוב.

ולאביו או לשאר מורישיו יש נכסים ולו אין נכסים.

ונמצא, שאם מורישיו מתו תחילה, הוא יורש אותם, ועליו לשלם את חובותיו מנכסי מורישיו.

ואם הוא מת תחילה, אין הוא יורש את נכסי מורישיו, ואין בעלי החובות שלו יכולים לגבות את חובותיהם מנכסי מורישיו.

אם יורשי האב אומרים: הבן מת ראשון, ואחר כך מת האב, ולא ירש הבן את האב.

ובעל חוב אומר: האב מת ראשון, ואחר כך מת הבן, וירש הבן את האב, ויש לי זכות לגבות את חובי מהנכסים שירש —

בית שמאי אומרים: הנכסים הללו הם ממון המוטל בספק, ויחלוקן יורשי האב עם הבעל חוב.

ובית הלל אומרים: נכסים בחזקתן של משפחת האב הם, והבעל חוב בא להוציא מהם ממון, ועליו להביא ראיה לדבריו.

והא הכא, יורשי האב ודאי מוחזקים הם בנכסים.

שהרי גם אם מת האב תחילה, וירש אותו הבן, הרי משמת הבן הם יורשים אותו בודאי.

ואילו בעל חוב הוא ספק, הבא להוציא מהם.

לפי שאין הוא מוחזק בנכסים כמוהם, שהרי כל זמן שלא מחזיקים אותו בית דין בהם, כשגובים לו את החוב מהנכסים, אין לבעל חוב מוחזקות בנכסים, אלא רק להם, מכח ירושתם.

ונמצא שלפי בית שמאי קאתי ספק ומוציא מידי ודאי, ויחלוקן!

ומשנינן: שאני הכא, שיש בידי הבעל חוב שטר על החוב. **וקסברי בית שמאי ששטר העומד לגבות — כנבוי דמי.** ונחשב הדבר כאילו הנכסים נמצאים בחזקת בעל השטר ולא בחזקת היורשים.

ולכן מוחזקות הנכסים היא ספק.

שאם מת האב ראשון וירש הבן את הנכסים, זכה בעל החוב בנכסים, והוא נחשב כמוחזק

בהם מכח שטרו.

ואם מת הבן ראשון ולא זכה בנכסי האב, מוחזקים היורשים בנכסים.

וכיון שאין לאף אחד מוחזקות יותר מהשני, יחלוקו, כדין ממון המוטל בספק.

ומנא תימרא, מנין יש לנו לומר שכך סוברים בית שמאי?

דתנן במסכת סוטה [כד א] בדין סוטה, שקינא לה בעלה, והתרה בה שלא תסתר עם אדם פלוני, והלכה ונסתרה עמו, שהדין הוא שבעלה חייב להביאה לבית המקדש, ולהשקותה במי סוטה כדי לבודקה אם זינתה או לא.

ואומרת שם המשנה:

אם מתו בעליהן של הסוטות עד שלא שתו את מי סוטה —

בית שמאי אומרים: נוטלות כתובתן, ואינן שותות. שאין האשה שותה אלא אם בעלה קיים.

ובית הלל אומרים: או שותות, או לא נוטלות כתובתן!

והוינן בה: "או שותות"? — והרי מקרא מפורש הוא [במדבר ה]:

"והביא האיש את אשתו", אמר ר' חמנא, והרי כשמת הבעל ליכא הבאה על ידו להשקותה!?

אלא, כך אמרו בית הלל: מתוך שלא שותות, היות ומתו בעליהן — לא נוטלות

כתובתן, משום שיש לחוש שמא זינו תחת בעליהן, שאז אין להן כתובה.

והא הכא דספק הוא אם מגיע לה כתובה, שהרי **ספק זנאי,** ולא מגיע לה כתובה, **ספק לא זנאי** ומגיע לה.

ובכל זאת אומרים בית שמאי שקאיתי האשה, שהיא **ספק** זכאית בכתובתה, **ומוציא מידי** יורשי הבעל שהם **ודאי** מוחזקים בנכסים!

שהרי היא מקבלת את כל כתובתה מנכסי בעלה המת, על אף שהיא ספק, שיתכן שזינתה ולא מגיע לה דבר, ואילו יורשי הבעל הם ודאי מוחזקים בנכסים.

אלא שמע מינה, שסוברים בית שמאי שטר העומד לגבות, כגבוי דמי.

והיות ויש לה שטר כתובה, הרי היא זאת שנחשבת ודאי מוחזקת בנכסים, מכח שטר הכתובה שבידה. ולעומתה, יורשי הבעל הם ספק. והם באים להוציא מידיה, מספק, שמא זינתה.

וכיון שלא אתי ספק ומוציא מידי ודאי, הרי היא זוכה בכל כתובתה, ואין פוסקים כאן שיחלוקו מספק.

כי אם לא היו סוברים בית שמאי שטר העומד להגבות כגבוי דמי, אלא רק כמו שרצה אביי לומר בטעמם, שספק מוציא מידי ודאי, לא היה מגיע לאשה זאת את כל כתובתה, אלא לכל היותר מחצית ממנה. שהרי לא מצינו מי שיאמר: אתי ספק ומוציא מידי ודאי את הכל!

אך בנפל הבית עליו ועל אביו לא זוכה בעל

ולות ביה אביי לרבה מכתובה דמתניתין!

והיינו, שהניחה הגמרא, שדברי בית שמאי במשנה, הם גם לגבי כתובה, ולדעתם חולקים מספק, יורשי הבעל עם יורשי האשה [הנקראים יורשי האב] בכתובה.

והרי כאן יורשי הבעל הם ודאי מוחזקים בנכסים, כיורשיו, ואילו יורשי האשה הם ספק, שהרי יתכן וזיקת היבום אינה בגדר נישואין, ואין לה זכות כתובה ממנו, ובכל זאת אתי ספק ומוציא מידי ודאי, לחלוק בכתובה!

ואין כאן אפשרות לתרץ שמשום חינוא תיקנו שיזכו יורשיה בכתובה, כי הטעם של חינוא הוא רק במקום שהיא עצמה תקבל את הכתובה, ולא במקום שיורשיה עתידים לקבלה.

ומשנינן: אביי לא הקשה ממשנתנו, היות והוא סובר שבית שמאי לא פליגי כלל לגבי הכתובה, אלא הם מודים שאין יורשי האשה חולקים עם יורשי הבעל בכתובה.

וטעמו של דבר, היות ולא ניתנה הכתובה להגבות אלא כשמת בעלה לפניו.

וכאן היא הרי מתה לפני היבם, והוא עומד במקום בעלה, ונמצא כאילו שהיא מתה לפני בעלה, ולא מגיע לה כלל כתובה.

ותמהה הגמרא על התירוץ הזה:

וכי לא נחלקו בית שמאי גם על כתובה וסוברים שמגיע ליורשי האשה מחצית הכתובה?!

והא קתני במשנתנו: מתה היבמה — מה

השטר בכל הנכסים, אלא עליו לחלוק עם יורשי הבן, כי שם המחזקות שלו מכח השטר היא רק על הצד שהאבא מת תחילה וירש אותו הבן. שאז נחשב בעל השטר מוחזק בנכסים בודאי.

אבל הרי יש גם צד אחר, שמת הבן לפני אביו, ולא ירש את אביו כלל, ואז אין השטר שלו על הבן מקנה לו שום זכות בנכסי האב, אלא יורשי האב בלבד הם המוחזקים.

וכיון שיש לנו שני צדדים, המעוררים ספק מי הוא המוחזק, חולקים ביניהם, כדין ממון המוטל בספק, כשאין מוחזק.

אך עתה שואלת הגמרא לאביי, שלא העלה על דעתו שטעמם של בית שמאי שנוטלות כתובה הוא משום ששטר העומד להגבות כגבוי דמי, אלא משום שאתי ספק ומוציא מידי ודאי —

ואביי, לות ביה מהא!

מדוע לא הקשה ממשנה זו, שמשמע ממנה, לדעתו, שספק מוצים מידי ודאי?!

ומשנינן: אביי לא הקשה ממשנה זאת, כי היה מקום לומר, דלמא כתובת אשה שאני, שתיקנו לה חכמים שתגבה אותה על אף שלא מגיע לה מעיקר הדין, משום חינוא.

כדי שישאו האנשים חן בעיני הנשים, וירצו להנשא להם, ולא ימנעו עצמם להנשא מחמת החשש שמא יקנא להם הבעל שלא בצדק, ויהיה מצב שבו הם יפסידו את כתובתן למרות שלא זנו.

אך עדיין מקשה הגמרא לאביי, לשיטתו שלא העלה על דעתו שטעמם של בית שמאי הוא מטעם שטר העומד להגבות כגבוי דמי:

יעשה בכתובתה, ובנכסים הנכנסים ויוצאים עמה?

בית שמאי אומרים: יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב.

ובית הלל אומרים: נכסים בחזקתן!

הרי מפורש במשנתנו שסוברים בית שמאי שיש זכות ליורשי האשה במחצית כתובתה!

ומשנינן: **הכי קאמר התנא במשנתנו:**

א. מתה — מה יעשה בכתובתה?

ושבקה, והניח התנא את שאלתו הראשונה ללא מענה, ולא ביאר מה היא דעת בית שמאי בענין הכתובה, אלא הוא עבר לשאלה השניה:

ב. מה יעשה בנכסים הנכנסים והיוצאים עמה?

בית שמאי אומרים: יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב.

ובית הלל אומרים: נכסים בחזקתן.

ונמצא שלא אמר התנא דבר לגבי דעתם של בית שמאי בענין הכתובה.

אמר רב אשי: מתניתין נמי דיקא, יש לדייק ממנה כאביי, הסובר שלא נחלקו בית שמאי במשנתנו בדין כתובתה, ולא אמרו שיש ליורשי האשה לחלוק עם יורשי הבעל בכתובתה משום ששטר העומד להגבות כגבוי דמי.

אלא, לא ניתנה כתובה להגבות מחיים, ופה מתה האשה לפני היבם, העומד במקום בעלה, ולא מגיע לה כתובה כלל:

דיקתני במשנתנו: בית שמאי אומרים: יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב.

ומשמעות הלשון הזאת היא, שנוטלים יורשי הבעל בנכסי המלוג שלה את חלקם מאת יורשי האב, לפי שיורשי האב [האשה] היו עד עתה המוחזקים בהם.

שהרי נכסי המלוג עומדים בחזקת האשה, ורק הפירות שייכים לבעל. וכאן הספק הוא האם יורש היבם את היבמה שמתה, כדין הבעל היורש את נכסי האשה הנשואה כשמתה.

אבל עד שעת המיתה, האשה [או משפחת אביה], היא המוחזקת בהם.

ולא קתני: בית שמאי אומרים: יחלוקו יורשי האב עם יורשי הבעל.

שאו היתה המשמעות, שבאים יורשי האב ליטול את חלקם בירושת הכתובה מנכסי הבעל, שהיו מוחזקים עד עתה בידי הבעל [או משפחת הבעל].

שמע מינה שרק בנכסי המלוג אומרים בית שמאי יחלוקו, ולא בכתובתה, שהיא נשאת כולה בחזקת יורשי הבעל, כיון שלא ניתנה כתובה להגבות מחיים.

ועתה חוזרת הגמרא לשאלתה הקודמת, מאי שנא רישא שלא נחלקו בית שמאי ובית הלל בשומרת יבם שנפלו לה נכסים, שהכל מודים שהיא מוכרת ונותנת ומכרה קיים.

ואילו בסיפא, כשמתה, נחלקו האם יחלוקו בנכסי המלוג שלה, או שמעמידים את הנכסים בחזקת יורשי האב.

ובעמוד הקודם הביאה הגמרא את תירוצו

של עולא, המחלק בין אם נפלו לה הנכסים בהיותה שומרת יבם מהאירוסין ובין אם נפלו בהיותה שומרת יבם מהנישואין.

ואילו רבה חילק בין אם היא קיימת, שהיא ודאי והוא ספק [היות וזיקת נישואין עושה ספק נישואין], ואין ספק מוציא מידי ודאי. ובין אם היא מתה, ששניהם באים לירש מספק, ובכך נחלקו בית שמאי ובית הלל.

ואילו **אביי אמר**, שאין החילוק נובע מכך שברישא היא קיימת ובסיפא היא מתה, אלא יש חילוק אחר בין רישא לסיפא:

רישא — מדובר בה **דנפלו לה הנכסים מאביה כשהיא שומרת יבם**.

והכל מודים שבהיותה שומרת יבם רק היא זוכה בנכסים, ולא היבם וירושיו, היות ואין כח בידי הזיקה לתת זכות ירושה ליבם ולירושיו!

סיפא — מדובר בה **דנפלו לה כשהיא היתה תחתיו דבעל**.

והגמרא תבאר עתה מהו טעם המחלוקת בין בית שמאי ובית הלל, האם יחלוקו או שנעמיד את הנכסים בחזקתם.

וסובר אביי, שצריך להעמיד את הסיפא דוקא בכגון שלא נפלו לה כשהיא שומרת יבם, כי אז היו מודים בית שמאי שהנכסים הם רק בחזקתה!

לט-א **וקסבר אביי**, שנחלקו בית שמאי ובית הלל במעמד הבעל לגבי הזכות בנכסים שנופלים לידי אשתו בירושה מאביה, בשעה שהיא תחתיו. שהרי אם תמות האשה לפני הבעל, יהיו הנכסים של הבעל.

ואם ימות הבעל לפני האשה יהיו הנכסים הלו של האשה.

ובינתיים, כל עוד שניהם חיים —

האם הם מוחזקים שוה בשוה [”ידו כידה”] בנכסים הללו.

או שידו של הבעל עדיפה על ידה של האשה, והוא מוחזק בהם יותר ממנה.

וסובר אביי, כי לפי בית הלל, בשעה שהיא נשואה, ידו של הבעל היא רק **כידה** של האשה, ואין ידו עדיפה על ידה במוחזקות בנכסים שנפלו לאשה מבית אביה.

ולכן, כשמת בעלה, והיא נופלת לפני היבם, ובהיותה שומרת יבם אין היא נשואה לו אלא רק זקוקה לו, הרי באותה עת גרעה ידו של היבם, וידה של האשה עדיפה על ידו של היבם.

ולכן, הנכסים אז הם רק בחזקתה.

ואם מתה בהיותה שומרת יבם, יורשים אותה רק יורשי האב בלבד, ולא יורשי בעלה.

ואילו בית שמאי סוברים שידו של הבעל, כשהיא תחתיו, עדיפה על יד האשה. ולכן, בשעה שמת הבעל, ונהיית לשומרת יבם, נעשה אז כח ידה שוה ליד היבם.

ולכן, אם מתה כשהיא שומרת יבם, יחלקו אז יורשיה עם יורשי הבעל בנכסים שנפלו לה בהיותה בבית אביה.

שהרי מוחזקות האשה בהיותה שומרת יבם היא כמוחזקות היבם.